

50 lat po Soborze Watykańskim II. Odnowienie Kościoła w sekularystycznym wieku: holistyczny dialog i kenotyczna wizja

**Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej
Rzym, 4–5 marca 2015 r.**

W roku, w którym przeżywamy 50. rocznicę zamknięcia obrad Soboru Watykańskiego II (1962–1965), ze wspólnej inicjatywy Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego (Rzym) oraz Rady na Rzecz Badań nad Wartościami i Filozofią (Waszyngton) w dniach od 4 do 5 marca w Rzymie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa zatytułowana *50 lat po Soborze Watykańskim II. Odnowienie Kościoła w sekularystycznym wieku: holistyczny dialog i kenotyczna wizja*, objęta honorowym patronatem Papieskiej Rady ds. Kultury.

Do Wiecznego Miasta przybyli uczeni z całego świata w celu podjęcia debaty na temat dziedzictwa Soboru Watykańskiego II, jego implikacji oraz wyzwania, jakie roztaczają się przed Kościołem w dobie pogłębiającego się sekularyzmu. Organizatorzy podkreślili, że sekularyzacja jest kluczowym czynnikiem dla zrozumienia ludzkiej kondycji nie tylko na Zachodzie, ale także w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej.

Na uwagę zasługuje fakt, że konferencja jest bezpośrednim rezultatem działań Rady na Rzecz Badań nad Wartościami i Filozofią, które w 2009 r. rozpoczęły otwarty dialog pomiędzy nieżyjącym już amerykańskim kardynałem Francisem George'em OMI a kanadyjskim filozofem z Montrealu, prof. Charlesem Taylorem, autorem fundamentalnego dzieła *A Secular Age*. Istotnym bodźcem, jaki wpłynął na kształt podjętej dyskusji, wydaje się być to, że w swojej książce prof. Charles Taylor doskonale uchwycił sekularyzacyjne transformacje, dokonując także redefinicji pojęcia sekularyzacji oraz zastanawiając się nad miejscem religii w dzisiejszym świecie. Imponująca historyczna narracja kanadyjskiego filozofa jest uważana za jedno z najlepszych studiów nad epoką świecką, pojęciem świeckości oraz kondycją wiary religijnej we współczesnym świecie, a jednocześnie stanowi niezwykle holistyczną interpretację historii kultury.

Międzynarodowa Konferencja Naukowa, w której bezpośredni udział wzięło ponad 300 uczestników z około 30 krajów, może zostać

zidentyfikowana jako analityczna refleksja nad nakreślonymi przez prof. Charlesa Taylora czterema wektorami, odwołującymi się do rzeczywistości Kościoła oraz ludzi, a pogrupowanymi w pary i oddzielnymi logicznym znakiem dysjunkcji, a mianowicie: relacji między (a) osobą, która w poszukiwaniu swojej tożsamości porzuciła kościelne praktyki a (b) magisterium naładowanym pastoralną odpowiedzialnością oraz (c) współczesnymi moralnymi wskazówkami a (d) światem, w którym na dobre zagościł obraz duchowości o charakterze wielości i różnorodności. Proponowany scenariusz spotkał się z odpowiedzią, jaka została sformułowana w podobnym logicznym kluczu, przybierającą postać charakterystyki Kościoła: (a) nie tylko słuchającego doświadczenia ludzi świeckich, ale także (b) postrzegającego przyszłą drogę i w rezultacie (c) przygarniającego osoby poszukujące poprzez (d) służbę i sprostanie ich szerokim religijnym potrzebom w kontekście głębokiego naznaczenia przez pluralizm i różnorodność.

Otwierająca konferencję sesja składała się z trzech wystąpień, a jako pierwszy głos zabrał François-Xavier Dumortier SJ, rektor Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego, serdecznie witając wszystkich uczestników zgromadzonych w murach najstarszego uniwersytetu papieskiego. Zaraz po nim swoje powitalne przemówienie wygłosił George F. McLean OMI, emerytowany profesor Katolickiego Uniwersytetu Ameryki, a zarazem przewodniczący Rady na Rzecz Badań nad Wartościami i Filozofią, podkreślając radość z powrotu do swojej *Alma Mater* po blisko 66 latach. Zakończenie otwierającej części konferencji stanowiła wypowiedź kardynała Gianfranco Ravasięgo, przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Kultury, który stawiając w centrum swojej teologiczno-pastoralnej refleksji łaciński wyraz *seculum*, podkreślił jego podwójne znaczenie, najpierw pozytywne, a następnie negatywne.

Kolejna sesja konferencji została zatytułowana *Dynamika sekularyzacji na Zachodzie*. Moderatorami tej części spotkania byli: arcybiskup Thomas Menamparampil SDB z Indii oraz João J. Vila-Chã SJ, profesor Uniwersytetu Gregoriańskiego. Dyskusję otworzył jeden z najlepszych na świecie socjologów religii, prof. José Casanova z Uniwersytetu Georgetown w Waszyngtonie. Autor licznych publikacji na temat sytuacji religii we współczesnym świecie przedstawił wykład *Kościół Katolicki w globalnym świeckim świecie*. Podkreślając zbliżającą się 50. rocznicę zamknięcia obrad Soboru Watykańskiego II, prof. Casanova zwrócił uwagę na globalny wymiar tego wydarzenia oraz jego późniejsze implikacje. Kolejny wykład tej części konferencji: *Kościół w świecie możliwości*, wygłosił Hans Joas

z Uniwersytetu Humboldta w Berlinie, kierując słuchaczy w stronę obfitości opcji, jakie rozciągają się przed człowiekiem w dobie współczesnego świata.

Pierwszy dzień sympozjum zamknęła część zatytułowana *Kościół słuchający: implikacje nauki i technologii, wyobraźni i pomocniczości*, a jej moderatorami zostali: Nicolas de Bremond d'Ars, paryski profesor socjologii, oraz Richard Rouse z Papieskiej Rady ds. Kultury. Wieczorną sekcję rozpoczął Louis Caruana SJ, dziekan Wydziału Filozofii Uniwersytetu Gregoriańskiego. W wystąpieniu *Pielęgnowanie ludzkiego oblicza nauki* poruszył długotrwały wpływ wzajemnego oddziaływania między chrześcijaństwem a naukami przyrodniczymi. W kolejnym wykładzie *Nowe technologie i style ewangelizacji* prof. dr hab. Leon Tadeusz Dyczewski OFM z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II podkreślił, że w zmieniającym się świecie Kościół nieustannie poszukuje nowych środków, form i metod ewangelizacji. Pracownik Wydziału Nauk Społecznych KUL przypomniał także motto: *Jeśli nie jesteś w mediach, nie istniejesz*, wskazując na to, że Kościół chcąc skutecznie ewangelizować, powinien korzystać z nowoczesnych form społecznego przekazu. Ostatnim prelegentem pierwszego dnia naukowej konferencji był Daniel Deckers, związany z niemieckim dziennikiem „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Dziennikarz podzielił się ze słuchaczami osobistymi spostrzeżeniami na temat tego, co znaczy dzisiaj *Być papieżem Franciszkiem*.

Drugi dzień obrad składał się z czterech bloków tematycznych. Poranna sesja, zatytułowana *Kościół postrzegający: doświadczenie Ewangelii i fundamenty odnowienia nadziei w świeckich czasach*, została powierzona moderatorskiej opiece prof. Philipowi J. Rossiemu SJ z Uniwersytetu Marquette w USA oraz prof. Pawłowi Hoska z Uniwersytetu Karola w Pradze.

Pierwszym mówcą był prof. Tomáš Halík z Uniwersytetu Karola w Pradze. W swojej prelekcji *Rozpoznawać znaki czasów* zwrócił uwagę na jeden z fundamentalnych wymiarów chrześcijaństwa, jakim jest jego misja profetyczna. Czeski uczyony zaznaczył również, że istotnym komponentem owej misji jest umiejętność odczytywania znaków czasów oraz sztuka interpretacji obecnych wydarzeń, poprzez które Bóg mówi do człowieka. Drugim prelegentem tego dnia był dawny profesor papieża Franciszka, jezuita Juan Carlos Scannone. Argentyński zakonnik wygłosił wykład *Kościół i rozeznanie duchowe w świeckim wieku i globalnym świecie*. Jako ostatni w tej sesji głos zabrał Massimo Grilli, profesor Uniwersytetu Gregoriańskiego. Jego wystąpienie *Wszystko jest łaską. Ponowne odczytanie błogosławieństw dziś*

w Kościele stanowiło niezwykle interesujący wkład biblijny w podejmowane kwestie natury socjologicznej.

Druga sesja tego dnia skoncentrowała się wokół tematu *Kościół otwarty: pluralizm, spotkanie i dialog*. Moderatorami tej części sympozjum byli: prof. Helen Alford OP, dziekan Wydziału Nauk Społecznych Papieskiego Uniwersytetu Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie, oraz prof. Taras Dobko z Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego we Lwowie.

Wykład wprowadzający w poruszaną tematykę przedstawił prof. Robert Schreiter CPPS z Katolickiej Teologicznej Unii z siedzibą w Chicago. Jego prezentacja *Duchowość jako platforma i forum dla spotkania* pozwoliła dostrzec wartość życia wewnętrznego jako miejsca, w którym możliwe jest spotkanie i dialog ze światem, coraz bardziej odbiegającym od chrześcijańskiej wizji. Amerykański uczony przestrzegł jednak przed niebezpieczeństwem mieszania chrześcijańskiej duchowości z innymi elementami pozachrześcijańskich tradycji religijnych. Kolejne wystąpienie to wykład Anthony'ego Carrola, zatytułowany *Dialog ze sceptykami*. Uczony, związany z londyńskim Heythrop College, podkreślił, że fenomen sceptycyzmu jest we współczesnym świecie szeroko rozpowszechniony, a swoje korzenie wywodzi z jednej strony z dobrej znajomości określonego zjawiska, z drugiej natomiast z jego ignorancji. Dopełnieniem tej sesji był wykład *Nowe podejście do uniwersalizmu jako prawdziwy dialog w pluralistycznym wieku*. Zagadnienie zostało podjęte przez prof. Adriano Fabrisa z Uniwersytetu w Pizie. W swoim wystąpieniu włoski badacz podjął próbę opisanie głównych tendencji pojawiających się w religijnym życiu współczesnego świata.

Sesja popołudniowa drugiego dnia sympozjum oscylowała wokół tematu *Kościół słuchający: polaryzacja, uczestnictwo oraz pokój*, a jej moderatorami byli: prof. Staf Hellemans z Uniwersytetu w Tilburgu oraz prof. James Corkery SJ z Uniwersytetu Gregoriańskiego. Pierwsza przemówiła prof. Adela Cortina z Wydziału Filozofii Uniwersytetu w Walencji, podejmując temat *Religia i etyka świecka w przestrzeni publicznej*. Kolejnym mówcą był prof. Peter Jonkers z Uniwersytetu w Tilburgu. Wychodząc od doświadczeń Kościoła w Holandii, niderlandzki wykładowca przedstawił ogólne obserwacje na temat tego, jak Kościół może podejmować zabiegi zmierzające do przewyciężenia opozycyjnych punktów widzenia poprzez szeroko rozumiany udział w życiu społecznym, kulturalnym i publicznym. Ostatnim prelegentem tej sesji był prof. William Barbieri z Katolickiego Uniwersytetu Ameryki. Wystąpienie *Kenotyczna etyka dla Kościoła służącego* poświęcił

przybliżeniu rzeczywistości otwarcia się Kościoła jako wynik obrad Soboru Watykańskiego II. Przemawiający podkreślił jednak, że wyzwania, jakie obecnie stoją przed Kościołem, mają zupełnie inną naturę niż te, które obecne były 50 lat temu, gdy zamykano Sobór. Z tego względu w realizacji swojej misji Kościół wezwany jest do naśladowania kenozy Jezusa Chrystusa.

Ostatnia, wieczorna sesja, którą moderowali: Mary McAleese, była prezydent Republiki Irlandzkiej, oraz prof. Michael Paul Gallagher z Uniwersytetu Gregoriańskiego, zatytułowana została *Lectio magistralis*.

Jedynym mówcą sesji kończącej konferencję był emerytowany prof. Charles Taylor z Uniwersytetu McGill – jeden z najbardziej wpływowych współczesnych myślicieli. Wygłosił wykład *Życie Kościoła w sekularystycznym wieku*. Kanadyjski uczyony wskazał, że podjęta na sympozjum dyskusja ukazuje miejsce, w jakim obecnie znajduje się współczesność. Znaki czasu, natura obecnego wieku oraz redefinicja terminu „sekularyzacja” stanowiły główne wyznaczniki podjętej prezentacji. Prof. Charles Taylor wskazywał również, że w pluralistycznym społeczeństwie wiara jawi się jako jedna z wielu opcji, które stoją otworem przed dzisiejszym człowiekiem. Dokonując krytyki praktyki pastoralnej, zaznaczył, jak ważne jest to, aby Kościół nie zatracił swojej tożsamości w nieustannie zmieniającej się sytuacji i potrafił wskazywać ludziom właściwą drogę, która wiedzie do zjednoczenia z Jezusem Chrystusem. Zadanie o tyle trudne, że sposób prowadzenia życia wiary przez współczesnego człowieka różni się w znacznym stopniu do tego, który obecny był w czasach zamknięcia Soboru Watykańskiego II.

Całość dwudniowych obrad została zwieńczona podsumowaniem. Nie ulega wątpliwości, że spotkanie w międzynarodowym gronie wybitnych przedstawicieli ośrodków naukowych z całego świata stworzyło możliwość dokonania pogłębionej analizy współczesności w świetle interdyscyplinarnego spojrzenia na naukę pozostawioną przez Sobór Watykański II. Nie zabrakło także praktycznych wskazań wobec narastających problemów współczesności. Przyjacielska atmosfera panująca podczas całej konferencji, ożywione dyskusje oraz wysoki poziom prezentowanych wykładów przyczyniły się do wytworzenia niezapomnianego naukowego klimatu, który pozostaje bliski każdemu, kto nie ustaje na drodze intelektualnego rozwoju. Pozostaje nadzieja, że owocem tego międzynarodowego spotkania będzie odnowienie Kościoła w kierunku poszukiwania prawdy, piękna i dobra jako obecności Królestwa Bożego w ludzkiej historii. Pięćdziesiąt lat po Soborze

Watykańskim II Kościół pod przewodnictwem papieża Franciszka potrzebuje skoordynowanych wysiłków wszystkich intelektualistów, którym powierzono dar wiary, aby w dalszym ciągu mógł odpowiadać z miłością i autentycznością na najbardziej skomplikowane wyzwania obecnej globalnej epoki.

Ks. Piotr Olszanowski